

ریسک‌های موجود در شرایط عمومی پیمان قراردادهای EPC

مؤلفین:

دکتر صادق مهدی

دکتری حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران

امین کریمی

کارشناس ارشد حقوق تجارت، سرمایه‌گذار

و بازرگانی بین‌الملل، دانشگاه اسلو نروژ

۱۳۹۹

عبدی صادق، ۱۳۶۸	:	سرشناسه
ریسک‌ها - موجود در شرایط عمومی پیمان قراردادهای EPC / مولفین: دکتر عبدی، امین کریمی	:	عنوان و نام پدیدآور
تهران: مهرکلام، ۱۳۹۸	:	مشخصات نشر
۲۲۹ ص.	:	مشخصات ظاهری
978-622-6896-29-0	:	شابک
فیبیا	:	وضعیت فهرست نویسی
طرح‌های عمرانی -- مدیریت	:	موضوع
Economic development projects -- management	:	موضوع
طرح‌های عمرانی -- مدیریت ریسک	:	موضوع
Economic development projects -- Risk management	:	موضوع
نفت -- صنعت و تجارت -- مدیریت ریسک	:	موضوع
Petroleum industry and trade -- Risk management	:	موضوع
گاز -- صنعت و تجارت -- مدیریت ریسک	:	موضوع
Gas industry -- Risk management	:	موضوع
کریمی، امین، ۱۳۶۷	:	شناسه افزوده
HDY5/8	:	رده بندی کنگره
۳۳۸/۹۰۰۶۸	:	رده بندی دیویی
۶۰۹۰۱۴۸	:	شماره کتابشناسی ملی

دفتر مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خیابان نیری جاوید، پلاک ۷۴

فروشگاه: تهران، میدان انقلاب، خیابان نیری جاوید، پلاک ۸۶

شماره تماس: ۶۶۴۶۳۲۴۵ - ۰۲۱-۴۰۱۰۳۳۳

www.mehrekalam.ir

ریسک‌های موجود در شرایط عمومی پیمان قراردادهای EPC

مؤلفین: دکتر صادق عبدی - امین کریمی

چاپ اول: ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰ نسخه

چاپ: غزال

صفحه‌آرایی: بنیامین غفاری

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به انتشارات مهرکلام است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۹۶-۲۹-۰

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۹
فصل اول: مفاهیم، مبانی و تعاریف انواع قراردادهای پیمانکاری.....	۲۳
مقدمه.....	۲۳
مبحث اول: تعاریف.....	۲۴
الف- کارفرما.....	۲۴
ب- پیمانکار.....	۲۶
ج. مشاور کارفرما.....	۲۷
د. شرایط عمومی پیمان.....	۲۸
مبحث دوم: انواع روش‌های قراردادی اجرای پروژه.....	۲۹
گفتار اول: دیدگاه‌های مختلف صاحب‌نظران در مورد انواع قراردادها.....	۳۰
گفتار دوم: انواع سیستم‌های قراردادی اجرای پروژه‌ها.....	۳۳
بند اول: قراردادهای امانی یا خود اجرا (تک عاملی).....	۳۵
الف: مزایای قراردادهای امانی یا تک عاملی.....	۳۷
ب: معایب قراردادهای امانی یا تک عاملی.....	۳۸
بند دوم: قراردادهای متعارف یا سنتی (سه عاملی) (DBB).....	۳۹
الف) روش پیمانی کل:.....	۴۴

۴۴	ب) روش پیمانی جزء:
۴۴	الف- پیشینه قراردادهای سه عاملی در پروژه‌های عمرانی در جهان و ایران
۴۶	ب- مزایای قراردادهای متعارف یا سه عاملی
۴۸	ج- معایب روش قراردادی متعارف یا سه عاملی
۵۰	د- ادعاهای پیمانکار در قراردادهای سه عاملی و عوامل اصلی آن
۵۰	۱- اهمیت زمان
۵۱	۲- تاخیرات
۵۲	بند سوم: گروه روش‌های قراردادی طرح و ساخت (دو عاملی)
۵۴	الف- روش قراردادی طراحی-ساخت توأم
۵۷	۱. مزایای روش قراردادی طراحی-ساخت توأم
۵۹	۲. معایب روش قراردادی طراحی-ساخت توأم
۶۰	ب- قرارداد مهندسی-تدارک-ساخت ((EPC
۶۲	ج- تفاوت قرارداد طرح و ساخت توأم با قرارداد EPC
۶۵	بند چهارم: روش قراردادی چهار عاملی (مدیریت ساخت و پیمانکاری مدیریت)
۶۷	الف- مزایای روش قراردادی پیمانکاری مدیریت یا چهار عاملی
۶۸	ب- معایب روش قراردادی پیمانکاری مدیریت یا چهار عاملی
۷۰	بند پنجم- قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و واگذار (BOT)
۷۴	الف- مزایای قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و انتقال ((BOT
۷۶	ب- معایب قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و انتقال ((BOT
۷۸	مبحث سوم- مقایسه میان سیستم‌های قراردادی پیشبرد پروژه
۸۳	فصل دوم: بررسی قراردادهای EPC و ریسک‌های این قراردادها
۸۳	مقدمه
۸۴	مبحث اول- قراردادهای مهندسی، تأمین کالا و تجهیزات، ساخت ((EPC
۸۴	گفتار اول- تعریف قراردادهای مهندسی، تأمین کالا و تجهیزات، ساخت ((EPC
۸۹	گفتار دوم- تاریخچه قراردادهای EPC
۹۱	گفتار سوم- ماهیت حقوقی قراردادهای EPC
۹۲	گفتار چهارم- بحث تضمینات در قراردادهای EPC
۹۲	الف- ماهیت حقوقی ضمانتنامه‌های بانکی

۹۴	ب- ضمانتنامه‌ها در قراردادهای EPC
۹۴	۱- ضمانت نامه پیش پرداخت
۹۴	۲- ضمانت نامه استرداد کسور حسن انجام کار
۹۵	۳- ضمانت نامه انجام تعهدات
۹۵	گفتار پنجم- ویژگی‌ها و مزایای کاربرد روش EPC
۹۷	مبحث دوم- بررسی ریسک در پروژه‌های EPC
۹۷	گفتار اول- تعریف ریسک در پروژه‌ها
۹۹	گفتار دوم- عمده ریسک‌های پروژه‌های EPC
۱۰۰	مبحث سوه- مناقصه در قراردادهای EPC
۱۰۰	گفتار اول- فایده برگزاری مناقصه قراردادهای EPC
۱۰۴	گفتار دوم- ریسک نهاد قیمت برای پیمانکاران EPC
۱۰۵	مبحث چهارم- مشکلات و مسائل شناخته شده مربوط به قراردادهای EPC
۱۰۵	۱- اهم مشکلات حقوق قراردادهای EPC
۱۰۸	۲- اهم مشکلات قراردادی پیمان‌های EPC
۱۰۸	۱-۲ عدم انتخاب متناسب سیستم انجام پروژه
۱۰۸	۲-۲ ابهامات در شرایط پیمان
۱۰۸	۲-۳ عدم تناسب شرایط عمومی پیمان با استانداردهای بین‌المللی
۱۰۹	۲-۴ عدم تناسب پرداخت‌ها با ماهیت پروژه
۱۰۹	۲-۵ تسهیم ریسک پروژه و تعدیل مبلغ پیمان
۱۰۹	۲-۶ واقع بینانه نبودن مدت پیمان
۱۰۹	۲-۷ عدم همخوانی مسئولیت پیمانکار با امکانات موجود
۱۱۰	۲-۸ عدم تناسب مشخصات فنی قراردادها با شرایط
۱۱۱	۳- بررسی مشکلات بر مبنای فازهای اجرایی
۱۱۱	۳-۱ مشکلات و مسائل مربوط به بخش مناقصه
۱۱۶	۳-۲ مشکلات و مسائل مربوط به بخش تدارک
۱۱۷	۴- بررسی مشکلات قراردادهای EPC از دیدگاه عوامل پروژه
۱۱۷	۴-۱ موانع و مشکلات دولت و سازمان کارفرما
۱۱۹	۴-۲ چالش‌های اجرایی
۱۲۱	۴-۳ چالش‌های پیمانکار

- ۵- ابهامات و اختلافات فنی و اجرایی در قراردادهای EPC ۱۲۳
- ۶- ابهامات و اختلافات فنی و اجرایی در قراردادهای EPC ۱۲۴
- ۱,۶ مشکلات در بازپرداخت هزینه ها ۱۲۴

فصل سوم: بررسی تطبیقی شرایط عمومی پیمان EPC ایران (نشریه ۵۴۹۰) با

- نمونه های بین المللی FIDIC و EJCDC ۱۲۷
- مقدمه ۱۲۷
- مبحث اول: اهمیت حقوقی شرایط عمومی پیمان ۱۲۸
- مبحث دوم: انواع شرایط عمومی پیمان و مقایسه آنها ۱۲۹
- گفتار اول: شرایط عمومی پیمان مهندسی، تأمین کالا و تجهیزات، ساختمان و نصب
توأم (EPC) برای طرح های صنعتی (نشریه ۵۴۹۰) ۱۲۹
- گفتار دوم: فدراسیون بین المللی مهندسان مشاور (فیدیک) ۱۳۱
- الف- معرفی فدراسیون بین المللی مهندسان مشاور (فیدیک) ۱۳۱
- ب- معرفی قراردادهای فیدیک ۱۳۲
- گفتار سوم- موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان پروژه های تیپ EJCDC ۱۳۶
- مبحث سوم- مقایسه تطبیقی نشریه ۵۴۹۰ با نمونه های FIDIC و EJCDC ۱۳۷
- گفتار اول- عوامل پروژه ۱۳۷
- گفتار دوم- نوع پروژه قابل استفاده ۱۳۸
- گفتار سوم- اقدامات اولیه پس از عقد ۱۳۹
- گفتار چهارم- اولویت اسناد ۱۴۱
- گفتار پنجم- مالکیت اسناد و استفاده مجدد از آنها ۱۴۱
- گفتار ششم- زبان حکم ۱۴۲
- گفتار هفتم- ضمانتنامه ها ۱۴۳
- گفتار هشتم- بیمه نامه ها ۱۴۴
- گفتار نهم- تعهدات و مسئولیت های پیمانکار ۱۴۶
- گفتار دهم- مسئولیت های کارفرما ۱۴۹
- گفتار یازدهم- تغییرات و اصلاحات ۱۵۲
- گفتار دوازدهم- مسئولیت رفع نواقص ۱۵۵
- گفتار سیزدهم- آزمایش های بعد از تکمیل ۱۵۷

مبحث چهارم- مقایسه تطبیقی تعدیل قرارداد در زمان اجرای قرارداد در سه مدل

قراردادی	۱۵۸
گفتار اول: تعدیل ناشی از اعمال کارفرما	۱۵۹
الف- تغییر در الزامات کارفرما	۱۵۹
ب- اشتباهات کارفرما	۱۶۱
ج- تعلیق کار	۱۶۳
گفتار دوم: تعدیل ناشی از وقایع خارج از کنترل هر یک از طرفین	۱۶۴
الف- شرایط غیر قابل پیش‌بینی	۱۶۴
ب- تغییر در قوانین، مقررات و الزامات فنی	۱۶۸
ج- فورس مایور	۱۶۸
مبحث پنجم- ریسک‌های تخصیص یافته به طرفین در سه مدل قراردادی	۱۸۲
گفتار اول- نتایج آراء تحلیل نظر خبرگان در مورد تخصیص نامناسب تعهد و	
مسئولیت در قرارداد طلاق و سلامت صنعتی (نشریه ۵۴۹۰)	۱۹۱
گفتار دوم- پیشنهادات در باب تخصیص مسئولیت‌ها به طرفین در نشریه ۵۴۹۰	۲۰۲
مبحث ششم- نظرات خبرگان در خصوص مشکلات نشریه ۵۴۹۰	۲۰۳
مبحث هفتم- ارائه پیشنهادات در باب مشکلات نشریه ۵۴۹۰	۲۰۷
نتیجه‌گیری	۲۱۳
منابع و مأخذ	۲۱۹

پیشگفتار

یکی از مهمترین قراردادهای، در بخش صنعت ساخت و ساز به خصوص صنعت نفت و گاز کشور، قراردادهای EPC می باشد. وجود روابط روشن قراردادی بین پیمانکاران و کارفرمایان دست اندرکار این پروژه ها از الزامات موفقیت این قراردادها می باشد. بنابراین، وزارت نفت جهت انجام پروژه های خود به خصوص در بخش پایین دستی در سال ۱۳۷۵، اقدام به تهیه پکیج کامل قراردادی EPC شامل آیین نامه تشخیص صلاحیت، نحوه اسباب ک، موافقتنامه و شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان نمود. این نشریه در سال ۱۳۸۱ مورد توجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق قرار گرفت و به عنوان نشریه ۵۱۰۰ در اختیار نظام فنی و اجرایی کشور قرار گرفت. این نشریه در واقع هنگام تدوینش از «رایج عمومی قراردادهای EPC بین المللی» (کتاب نقره ای FIDIC و شرایط عمومی طرح ساخت EJCDC) بسیار الگو گرفت، اما با این حال بسیاری از مواد این نشریه با آنها تفاوت هایی دارد.

با توجه با ذخایر غنی نفت و گاز در کشور و تلاش های کشور در جایگاه چهارم از منظر ذخایر نفت و جایگاه دوم در ذخایر اثبات شده، نیاز به اجرای پروژه هایی در این بخش ها، برای رشد و توسعه اقتصادی کشور ضروری می باشد و همچنین با توجه به اینکه کشور در بسیاری از مخازن نفتی و گازی با کشورهای همسایه مشترک می باشد هرگونه تأخیر در اجرای پروژه ها و یا انتخاب روش های قراردادی نامناسب، منجر به بهره برداری بیشتر کشورهای همسایه از منابع مشترک و عدم جذب سرمایه گذاری خارجی می شود و این موضوع باعث ضربه زدن به منافع ملی کشور می گردد.

همچنین در حال و با توجه به تحریم های غیر عادلانه بین المللی وارده بر صنعت نفت و گاز کشور نیاز است ریسک ها و نواقص قراردادهای EPC (که از طرف وزارت نفت مورد توجه جدی قرار گرفته است) به صورتی تعدیل و اصلاح گردد تا شرایطی

مزید بر تحریم‌ها باعث فشار آمدن بر صنعت نفت و گاز نگردد و بدیهی است هرگونه نقض و ابهام در شرایط عمومی قراردادهای EPC می‌تواند تبعات مالی و اقتصادی بر وزارت نفت و همچنین کل کشور به بار آورد. بنابراین با بررسی تطبیقی شرایط عمومی قراردادهای EPC در داخل با نمونه‌های بین‌المللی، که هر ساله اصلاح و بازبینی می‌شوند و در واقع در این موضوع از کشورمان چند قدم جلوتر هستند، باعث می‌شود به موارد نقض این شرایط پی‌برد. لذا لازم است با گذشت چندین سال از تهیه این نشریه و با توجه شرایط موجود، مواردی از این نواقص از جمله ریسک‌های وارده به طرفین به خصوص پیمانکاران با توجه به نیازهای روز مورد بازبینی و اصلاح گردد.

هدف از تالیف این کتاب شناسایی مشکلات و ابهامات موجود در شرایط عمومی پیمان EPC صنعتی کشور (نشریه ۵۴۹۰) بوده و برای رسیدن به این هدف سعی شده است که با استفاده از جمع‌آوری اطلاعات، بررسی تطبیقی شرایط عمومی این نشریه با شرایط عمومی قراردادهای FIDIC و کمیته اسناد قراردادی مشارکت مهندسين آمریکا (EJCdc) و به کمک ابزارهایی مانند پرسش‌نامه و جمع‌آوری آراء خبرگان، به این هدف نائل شود. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که با توجه به آن که دولت (کارفرما) خود تدوین‌کننده این نشریه (نشریه ۵۴۹۰) بوده است، منجر به آن شده است که مسئولیت‌ها و ریسک‌های بسیاری به پیمانکار واگذار شود و شرایط ناعادلانه‌ای را ایجاد نماید که این موضوع خود باعث پدید آمدن دعاوی قراردادی می‌شود. همچنین با توجه به آن که وزارت نفت اکثر قراردادهای خود را با استفاده از نشریه ۵۴۹۰ منعقد می‌کند، روشن است که وجود ابهام و نقص در این نشریه می‌تواند تبعات مالی و اقتصادی برای کشور به بار آورد، لذا شناخت این نواقص و پیشنهادات اصلاحی آن هدف این پژوهش می‌باشد.

بنابراین هدف از تالیف این کتاب در مرحله اول شناسایی موارد نقض و ابهامات و ایرادات وارده بر شرایط عمومی قراردادهای EPC وزارت نفت با توجه به مقایسه آن با شرایط عمومی قراردادهای معتبر بین‌المللی (کتاب نقره‌ای FIDIC و شرایط عمومی

پیمان طرح وساخت (EJCDC) و آرای کارشناسان می‌باشد و در ادامه با توجه به نتایج حاصله از این موارد راهکارهایی جهت رفع برخی نواقص ارایه می‌گردد.

در گام بعدی هدف این کتاب شناسایی ریسک‌های وارده در شرایط عمومی قراردادهای EPC وزارت نفت (نشریه ۵۴۹۰) به طرفین قراردادی به خصوص پیمانکار (بخش خصوصی) می‌باشد و ارائه راهکار برای حل مشکلات است تا شرایطی برای استقبال پیمانکاران از این قراردادها به خصوص سرمایه‌گذاران خارجی در شرایط حال حاضر که نیاز به سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و گاز با توجه به تحریم‌های ناعادلانه بین‌المللی احساس می‌گردد، فراهم شود.

فرعیه این تحقیق این است که با بررسی تطبیقی شرایط عمومی قراردادهای EPC وزارت نفت با بخش‌های بین‌المللی آن، مشکلات و نواقصی در شرایط عمومی قراردادهای EPC در داخل وجود دارد و از جمله این نواقص می‌توان به ریسک‌های وارده بر پیمانکاران اشاره نمود که وجود این نواقص باعث عدم جذب سرمایه‌گذاران و اجرای نامناسب این قراردادها می‌گردد. لذا شناسایی و رفع این مشکلات جهت بهبود شرایط سرمایه‌گذاری و اجرای پروژه‌ها ضروری می‌باشد.

در این پژوهش علاوه بر استفاده از روش توصیفی و تحلیلی با استفاده از آراء و نظرات کارشناسان و استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه با آنها، از خبرگان خواسته می‌شود تا نواقص و ابهاماتی که تاکنون در مفاد نشریه برخورد کرده‌اند، مطرح نمایند. سپس این موارد مورد بررسی قرار می‌گیرد و راهکارهایی نیز در پایان پیشنهاد می‌گردد.

باید اذعان داشت که موضوع فوق در نوع خود کار جدیدی می‌باشد که علی‌الرغم جستجوی صورت گرفته توسط نگارنده، کار مشابهی و یا کارهایی که به بررسی تطبیقی ریسک‌های شرایط عمومی پیمان قراردادهای داخلی با نمونه‌های مشابه بین‌المللی پرداخته باشد و هم به تفصیل، به ارائه پیشنهادهایی در جهت جلوگیری از ادعا و اختلاف و توزیع عادلانه ریسک و همچنین به صورت متمرکز بر روی شرایط عمومی پیمان قراردادهای EPC و مقایسه تطبیقی آن با نمونه مشابه خارجی تحقیق نموده باشد، برخورد نشده است، صرفاً تاکنون مقالاتی در همایش‌های ملی و بین-

المللی به صورت مختصر و اجمالی به بعضی از موارد این پژوهش پرداخته‌اند که از جمله آنها می‌توان به مقاله آقای دکتر پرچمی با عنوان بررسی چالش‌های حقوقی و فنی استفاده از قراردادهای تیپ طرح و ساخت و EPC ایران و فیدیک اشاره نمود.

در کتاب حاضر سعی شده است به موضوع مهم ریسک‌های قراردادی بین طرفین قراردادی و توزیع آن به صورت مفصل پرداخته شود. یکی از دلایل نوشتن کتاب پیش رو این است که امروزه با توجه به اهمیت پروژه‌های صنعت نفت و گاز در دنیا و بخصوص در کشورهای وابسته به نفت و گاز و قیمت بالای پروژه‌های صنعت انرژی و اهمیت حیاتی این پروژه‌ها برای اقتصاد این کشورها، کارفرمایان و پیمانکاران همواره خواهان عدم ایجاد اختلاف و تاخیر در اجرا و تحویل چنین پروژه‌هایی هستند که یکی از موارد ایجاد اختلاف عدم توزیع عادلانه ریسک بین طرفین قراردادی و بالتبع آن توزیع ناعادلانه مسئولیت‌ها بین طرفین قراردادی می‌باشد که منجر به تاخیر و افزایش هزینه‌ها در اجرای پروژه می‌گردد که این موضوع در نهایت به عقیم ماندن پروژه و یا ادعاها و اختلافات متعدد می‌گردد. در این کتاب سعی بر آن شده است که عوامل مختلف در شرایط عمومی این سه مدل به صورت کامل مورد واکاوی قرار گیرد و دلایل موفقیت روز افزون شرایط عمومی پیمان در نمونه‌های بین‌المللی به صورت دقیق بیان گردد و از طرف دیگر نقاط ضعف شرایط عمومی پیمان نشریه ۵۴۹۰ بررسی شود و همچنین با توجه به مصاحبه‌هایی که با مسئولین ذی ربط صورت گرفته است در انتهای این کتاب پیشنهادات اصلاحی به طور کامل ارائه گردیده است تا بدوین وسیله قدمی هر چند ناچیز جهت افزایش کارایی شرایط عمومی پیمان برداشته شده باشد و مورد توجه مسئولین ذی ربط قرار گیرد.

این کتاب در سه بخش تدوین شده است. بخش اول به مفاهیم، مبانی و تعاریف انواع قراردادهای پیمانکاری پرداخته است و بیشتر کلیات مطرح گردیده است. در بخش دوم، ماهیت این قراردادها و انواع این مدل قراردادی احصاء و تبیین شده است و در ادامه این بخش به ریسک‌های این مدل قراردادی و همچنین رویه برگزاری مناقصات برای این قراردادها پرداخته می‌شود و در انتهای این بخش مشکلات معمول این مدل قراردادی بررسی می‌شود. در بخش سوم کتاب به بررسی تطبیقی

شرایط عمومی پیمان EPC ایران (نشریه ۵۴۹۰) با نمونه‌های بین‌المللی FIDIC و EJCDC و ریسک‌های تخصیص یافته به طرفین قراردادی در این سه مدل قراردادی پرداخته می‌شود و در انتهای این کتاب نیز پیشنهادهای و نتایج حاصله خدمت خوانندگان عزیز ارائه خواهد شد.

در پایان تمام کسانی که در این تالیف ارزشمند همراهی و همکاری کرده‌اند خاصه انتشارات خوشنام و ارزشمند مهرکلام و مدیریت محترم این انتشارات جناب آقای فرزین بهنامی سپاسگذارم و امیدوارم با پیشنهادهای و رهنمودهای سازنده خود ما را در به‌تر شدن چاپ‌های بعدی این کتاب مورد لطف و محبت خود قرار دهند.

www.ketab.ir